

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Studia podyplomowe "Inżynieria oprogramowania" współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt "Studia podyplomowe z zakresu wytwarzania
oprogramowania oraz zarządzania projektami w firmach
informatycznych" realizowany w ramach
Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Konstruowanie Baz Danych

Wprowadzenie do Baz Danych

Antoni Ligeza

ligeza@agh.edu.pl

<http://home.agh.edu.pl/~ligeza>

<http://home.agh.edu.pl/~ligeza/wiki>

Program wykładów

1. Wprowadzenie do problematyki baz danych.
2. Matematyczne podstawy relacyjnych baz danych.
3. Relacyjny model danych. Tabele.
4. Relacyjny model danych. Relacje pomiędzy tabelami.
5. Podstawowe operacje algebraiczne w bazach danych.
6. Specjalizowane operacje algebraiczne w bazach danych.
7. Podstawy języka SQL. Wyszukiwanie danych.
8. Agregacja, podzapytania, złączenia.
9. Język SQL. DQL, DML, DDL, DCL. Podzapytania, złączenia. Realizacja operacji algebry relacji w języku SQL.
10. Język SQL. Tworzenie tabel, administracja, przetwarzanie transakcyjne.
11. Projektowanie i normalizacja tablic.
12. Elementy projektowania relacyjnych baz danych. Metodologia strukturalna.

Wprowadzenie do problematyki baz danych

Podstawowe informacje o bazach danych

Bazy danych (BD) służą do przechowywania dużych zbiorów danych w formie elektronicznej; zapewniają szybki i wygodny dostęp do danych oraz możliwość ich przetwarzania. W myśl nieformalnej definicji, *baza danych* (ang. *Data Base, Database, DB*) jest zbiorem danych (zazwyczaj o dużych rozmiarach), posiadającym określoną strukturę wewnętrzną, przechowywanych przez pewien, zazwyczaj długi, okres czasu na specjalnym nośniku. Bazy danych tworzy się w celu efektywnego wykorzystywania dużych ilości danych.

Do zapewnienia obsługi bazy danych (rozumianej jako zbiór danych) wykorzystuje się *system zarządzania bazą danych* (SZBD) (ang. *Database Management System, DBMS*). System taki zapewnia możliwość tworzenia nowych baz danych, komunikowania się z bazą danych w celu wyszukiwania informacji, oraz administrowania danymi i dostępem do nich.

Systemy baz danych stanowią istotny obszar zastosowań systemów informatycznych; spotykane są tam, gdzie istnieje potrzeba zarządzania i zapewnienia efektywnego dostępu do dużych zbiorów danych. Przykłady:

- systemy obsługi bibliotek,
- systemy rezerwacji miejsc (lotniczych, w pociągach, etc.),
- systemy bankowe, bankowość elektroniczna,
- bazy telefonii stacjonarnej i komórkowej,
- systemy wspomagające działanie przedsiębiorstw (kadry, płace, gospodarka materiałowa, kontrahenci, ewidencja zakupów i sprzedaży, etc.),
- systemy ewidencji ludności i pochodne (ZUS, urzędy skarbowe, rejestracja poborowych, etc.).

Bazy danych – podstawowe definicje

Informacja i dane

Podstawowa terminologia informatyczna w języku polskim zdefiniowana jest w normie PN-ISO/IEC 2382-1:1996. Zgodnie z powyższą normą obowiązują m.in następujące definicje:

Definicja 1 Informacja (01.01.01): *Wiedza dotycząca obiektów, takich jak fakty, zdarzenia, przedmioty, procesy lub idee, zawierająca koncepcje, która w określonym kontekście ma określone znaczenie.*

Definicja 2 Dane (01.01.02): *Reprezentacja informacji mająca interpretację, właściwa do komunikowania się, interpretacji lub przetwarzania.*

Definicja 3 Przetwarzanie danych; automatyczne przetwarzanie danych (01.01.06): *Uporządkowane wykonywanie operacji na danych.*

Przykładem są operacje arytmetyczne lub operacje logiczne, łączenie lub sortowanie danych, asemblowanie lub kompilowanie programów, lub operacje na tekście, takie jak redagowanie, sortowanie, łączenie, zapamiętywanie, wyszukiwanie, wyświetlanie, lub drukowanie. Terminu *przetwarzanie danych* nie należy używać jako synonimu *przetwarzania informacji*, które jest pojęciem o szerszym znaczeniu i może obejmować również operacje takie jak przesyłanie danych i automatyzację prac biurowych.

Bazy danych

Definicja 4 Baza danych (01.08.05): *Zbiór danych zorganizowany zgodnie z pojęciową strukturą opisującą charakterystyki tych danych oraz związki między ich elementami, stosowany w jednym lub wielu zastosowaniach.*

Bazy danych – analiza definicji

Komentarz do definicji bazy danych

Zwróćmy uwagę na najbardziej istotne elementy definicji bazy danych:

- **Zbiór;** *Baza danych to zbiór danych*, przy czym przeważnie jest to *duży* zbiór zawierający istotne dane (dane posiadające wartość z punktu widzenia użytkownika, dane użyteczne),
- **Struktura;** Zbiór ten jest zorganizowany zgodnie z pewną *strukturą pojęciową*, a więc zbiór ten musi posiadać *strukturę wewnętrzną*, zgodną z wybranym *modelem danych*,
- **Charakterystyki;** Struktura danych musi pozwalać na reprezentowanie istotnych dla użytkownika *charakterystyk danych*, a zatem obiekty reprezentowane w bazie danych będą opisywane za pomocą wartości wybranych własności (wartości *atrybutów*),
- **Związki;** Struktura bazy danych musi zapewniać reprezentację *związków* (powiązań) pomiędzy danymi i/lub ich elementami,
- **Użyteczność;** Dane muszą być użyteczne, znajdować zastosowanie praktyczne, przy czym *te same dane* mogą być stosowane w *jednym* lub w *wielu* zastosowaniach, t.j. mogą być wykorzystywane przez wielu użytkowników.

Ponadto przyjmuje się, że struktura bazy danych powinna:

- zapewniać selektywny dostęp do danych,
- umożliwiać zapis danych na zewnętrznym nośniku,
- **System Zarządzania Bazą Danych;** z uwagi na specjalną strukturę zbioru bazy danych konieczny jest SZBD do jej obsługi.

System Zarządzania Bazą Danych

Definicja SZBD

Baza danych stanowi jedynie odpowiednio skonstruowany *zbiór danych*; wykorzystanie tych danych jest możliwe dzięki narzędziom pozwalającym na efektywne *zarządzanie danymi*.

Definicja 5 Zarządzanie danymi (01.08.02): *Funkcje zapewniające dostęp do danych, wykonujące lub kontrolujące czynność zapamiętywania danych oraz sterujące operacjami wejścia-wyjścia w systemie przetwarzania danych.*

System Zarządzania Bazą Danych to odpowiednio zorganizowane, specjalizowane oprogramowanie narzędziowe pozwalające na realizację istotnych dla użytkownika operacji na danych.

Operacje na danych

Podstawowe operacje na danych obejmują:

- wprowadzanie danych, wyprowadzanie danych,
- zapamiętywanie i przechowywanie danych,
- wyszukiwanie i prezentację danych,
- dodawanie i usuwanie danych,
- aktualizację danych,
- przetwarzanie arytmetyczne, statystyczne, algebraiczne i logiczne,
- operacje teoriomnogościowe i operacje algebry relacji,
- kodowanie i dekodowanie danych.

Zadania Systemu Zarządzania Bazą Danych

Zadania SZDB

1. Umożliwienie *projektowania* i *implementacji* nowej bazy danych przy użyciu narzędzi i języka definicji danych (ang. *Data Definition Language, DDL*).
2. Umożliwienie *selektywnego dostępu* do danych za pomocą języka zapytań i tworzonych w nim *kwerend* (ang. *Data Query Language, DQL*).
3. Umożliwienie wykonywania określonych operacji na danych przy pomocy języka operowania na danych (ang. *Data Manipulation Language, DML*).
4. Obsługa przechowywania dużych zbiorów danych, zapewnienie *niezawodności, bezpieczeństwa* oraz *efektywności*.
5. Zapewnienie *integralności* danych (wewnętrznej i zewnętrznej; lokalnej i globalnej).
6. Ochrona dostępu do danych, zapewnienie różnych obszarów i poziomów dostępu (hasła, przypisywanie uprawnień; *ochrona i poufność* danych).
7. Zapewnienie dostępu dla wielu użytkowników (wielodostępu) oraz synchronizacja dostępu w przypadku dostępu współbieżnego.
8. Zapewnienie możliwości komunikacji z innymi systemami.
9. Dostarczanie opisu i dokumentacji (schematu i struktury).
10. Optymalizacja pracy (minimalizacja czasu dostępu lub obsługi zapytań, optymalizacja dostępu dla poszczególnych użytkowników (perspektywy), optymalizacja gospodarki zasobami i organizacji bazy danych.

Celowość budowy baz danych

Cele realizowane przez bazy danych

1. **Centralizacja:** Skupienie danych w jednym systemie bazy danych (umożliwia pełny dostęp do wszystkich danych).
2. **Selektywny dostęp:** Zapewnienie łatwości wyszukiwania i dostępu.
3. **Jednokrotna reprezentacja:** Zmniejszenie redundancji (nadmiarowości), unikanie powtórzeń.
4. **Zachowanie spójności:** ułatwienie zapewnienia spójności (wewnętrznej i zewnętrznej) dzięki odpowiedniej strukturze i narzędziom oraz *metodologii projektowania*.
5. **Standaryzacja:** Zapewnienie jednolitego formatu danych, ułatwienie wymiany i dostępu.
6. **Wielodostęp:** Umożliwienie użytkowania tych samych danych przez wielu użytkowników.
7. **Perspektywy:** Umożliwienie użytkownikom korzystania z danych w dogodnej dla nich postaci.
8. **Dostęp równoległy:** Umożliwienie jednoczesnego operowania na tych samych danych, zapewnienie synchronizacji, blokowania dostępu, poprawnej realizacji operacji.
9. **Niezależność danych:** Niezależność *fizyczna* (od sposobu przechowywania i dostępu) oraz *logiczna* (od aplikacji).
10. **Optymalizacja:** Optymalizacja zajętości pamięci i dostępu, optymalizacja przetwarzania (efektywność, wygoda).

Modele baz danych, języki, narzędzia

Modele baz danych

Znane są różne typy baz danych; ich klasyfikacja wynika z przyjętego *modelu reprezentacji danych*, a więc z wewnętrznej struktury:

- systemy plików,
- hierarchiczne bazy danych,
- sieciowe bazy danych,
- bazy danych multimedialne,
- **relacyjne bazy danych**,
- obiektowe bazy danych; XML,
- dedukcyjne bazy danych,
- dynamiczne, temporalne, reaktywne.

Języki zapytań

Najczęściej spotykane języki zapytań obejmują:

- *Query by Example* (QBE), szablony (formularze, WWW),
- *Structured Query Language* (SQL), języki algebraiczne,
- języki predykcyjne (o zmiennych atrybutowych i krotkowych),
- DATALOG (PROLOG bez termów).

Systemy zarządzania bazami danych

Najbardziej powszechne są systemy relacyjnych baz danych: ORACLE, MySQL, MS SQL Server, DB2, SYBASE, INFORMIX. W pakiecie MS Office: ACCESS. Inne systemy to: DBase II, III, IV, FoxBase, Clipper, Paradox, PostgreSQL.

Użytkownicy baz danych

Rodzaje, uprawnienia i zadania użytkowników

Istnieją różne rodzaje użytkowników baz danych:

- **użytkownicy zwykli z prawem odczytu danych:** użytkownicy ci mają prawo do wyszukiwania i odczytu informacji; dostęp może być warunkowany *poziomem uprawnien*,
- **użytkownicy zwykli z prawem odczytu i modyfikacji danych:** użytkownicy ci mają prawo odczytu i modyfikacji danych (kasowania, modyfikacji, wprowadzania); dostęp może być warunkowany *poziomem uprawnien*,
- **administratorzy baz danych:** zarządzają dostępem do baz danych i przydzielają uprawnienia użytkownikom zwykłym; dbają o ochronę dostępu i bezpieczeństwo (replikacja danych), zarządzają konfiguracją systemu (logiczną, fizyczną),
- **projektanci baz danych:** projektują schemat bazy danych (tabele, zapytania, relacje, formularze, raporty), definiują perspektywy użytkowników, określają strukturę aplikacji, interfejsy użytkowników, optymalizują dostęp, utrzymują system,
- **analitycy (baz) danych:** badają własności danych i wyznaczają charakterystyki danych, wykrywają zależności i cechy jakościowe, realizują wspomaganie decyzji,
- **inżynierowie wiedzy:** wydobywają wiedzę z danych (*data mining, knowledge discovery, rule induction*),
- **Kierownicy, managerowie, dyrektorzy:** To co chcą, chociaż nie zawsze wiedzą czego chcą i co jest możliwe do realizacji.

Podstawowe założenia RBD – Postulaty Codda

1. **Postulat informacyjny.** Dane są reprezentowane *jedynie* przez wartości atrybutów w wierszach tabel.
2. **Postulat dostępu.** Każda wartość jest dostępna poprzez podanie tabeli, atrybutu i klucza.
3. **Postulat dotyczący wartości NULL.** Dostępna jest specjalna wartość NULL dla reprezentacji wartości nieokreślonej, inna od wszystkich, i podlegająca przetwarzaniu.
4. **Postulat dotyczący katalogu.** Struktura bazy danych jest dostępna w katalogu będącym relacyjną bazą danych.
5. **Postulat języka danych.** System musi dostarczać pełnego języka przetwarzania danych (interakcja, aplikacje, definicje, przetwarzanie).
6. **Postulat modyfikowalności perspektyw.** System musi umożliwiać modyfikowanie perspektyw, o ile jest ono semantycznie realizowalne.
7. **Postulat modyfikowalności danych.** System musi umożliwiać operacje modyfikacji danych (INSERT, UPDATE, DELETE).
8. **Postulat fizycznej niezależności danych.** Zmiany fizycznej reprezentacji danych i organizacji dostępu nie wpływają na aplikacje.
9. **Postulat logicznej niezależności danych.** Zmiany wartości w tabelach nie wpływają na aplikacje.
10. **Postulat niezależności więzów spójności.** Więzy spójności są definiowalne w bazie i nie zależą od aplikacji.
11. **Postulat niezależności dystrybucyjnej.** Działanie aplikacji nie zależy od modyfikacji dystrybucji bazy.
12. **Postulat bezpieczeństwa względem operacji niskiego poziomu.** Operacje niskiego poziomu (na poziomie rekordu) nie mogą naruszać modelu relacyjnego i więzów spójności.

Idea relacyjnego modelu danych

Reprezentacja tablicowa

R	A_1	A_2	\dots	A_j	\dots	A_n
e_1	$d_{1,1}$	$d_{1,2}$	\dots	$d_{1,j}$	\dots	$d_{1,n}$
e_2	$d_{2,1}$	$d_{2,2}$	\dots	$d_{2,j}$	\dots	$d_{2,n}$
\vdots	\vdots	\vdots		\vdots		\vdots
e_i	$d_{i,1}$	$d_{i,2}$	\dots	$d_{i,j}$	\dots	$d_{i,n}$
\vdots	\vdots	\vdots		\vdots		\vdots
e_m	$d_{m,1}$	$d_{m,2}$	\dots	$d_{m,j}$	\dots	$d_{m,n}$

(1)

Projekt schematu tabeli

Atrybut	Typ	Opis
A_1	$type_1$	opis atrybutu A_1
A_2	$type_2$	opis atrybutu A_2
\vdots	\vdots	\vdots
A_j	$type_j$	opis atrybutu A_j
\vdots	\vdots	\vdots
A_n	$type_n$	opis atrybutu A_n

(2)

Przykład tabel relacyjnej bazy danych

Pracownicy

ID_prac	Nazwisko	Imię	Data ur	Stanowisko	Dział	Stawka
MT101	Abacki	Adam	61-01-01	robotnik	P10	550,00 zł
MT102	Abakowski	Alojzy	61-01-02	robotnik	P10	574, 00 zł
MT103	Adamski	Antoni	61-01-03	robotnik	P20	1275,00 zł
KT101	Aron	Antonina	61-01-03	robotnik	P10	575,00 zł
MU101	Batman	Bogusław	67-02-13	kierownik	P30	1224,00 zł
KU101	Celińska	Mirosława	69-03-08	analityk	F10	975,00 zł
MV101	Dioniziak	Dariusz	71-10-17	v-prezes	V	3000,00 zł

Działy

ID_działu	Nazwa	Lokalizacja	Opis
P10	Produkcyjny 10	LB101	produkcja kasztanów
P20	Produkcyjny 20	LB202	produkcja opakowań
P30	Produkcyjny 30	ZA303	produkcja sznurka
P40	Produkcyjny 40	ZB404	produkcja tajna
F10	Finansowy 10	LA101	prowadzenie finansów
K10	Kadry 10	LA102	sprawy kadrowe
V	VIP-y	LA007	kierownictwo

Płace

ID_prac	Miesiąc	Dni przepracowane	Wynagrodzenie
MT101	styczeń	13	7150,00 zł
MT101	luty	7	3850,00 zł
MV101	styczeń	33	*****

Przykładowa tabela: ACCESS

Microsoft Access

Plik Edycja Widok Wstaw Format Rekordy Narzędzia Okno Pomoc Pokaż

Klienci - Tabela

ID klienta	Nazwa firmy	Przedstawiciel	Stanowisko	Adres	Miasto	Region	Kod pocztowy	Kraj	Telefon	Faks
ALFKI	Alfreds Futterkiste	Maria Anders	Przedstawiciel handlowy	Obere Str. 57	Berlin		12209	Niemcy	030-00743010	030-00743011
ANATR	Ana Trujillo Empaques y Despachos	Ana Trujillo	Właściciel	Avda. de la Constitución 222	México		05021	Meksyk	(5) 555-4787	(5) 555-4788
ANTON	Antonio Moreno Tapa y Vino	Antonio Moreno	Właściciel	Mataderos 2312	México		05023	Meksyk	(5) 555-3412	
AROUT	Around the Horn Canned Goods	Thomas Hardy	Przedstawiciel handlowy	120 Hanover Sq.	London		WA1 1DP	Wielka Brytania	(71) 555-8789	(71) 555-8789
BERGS	Berglunds snabbköp	Christina Berglund	Kierownik działu	Berguvsvägen 8	Luleå		S-958 22	Szwecja	0921-12 0921	0921-12 0922
BLAUS	Blauer See Delikatessen	Hanna Moos	Przedstawiciel handlowy	Forsterstr. 57	Mannheim		68306	Niemcy	0621-084461	0621-084462
BLONP	Blondel pere et fils	Frédérique Citeau	Dyrektor ds. marketingu	24, place Kléber	Strasbourg		67000	Francja	88.60.15.88.60	
BOLID	Bólido Comidas pairingos	Martín Sommer	Właściciel	C/ Araquil, 67	Madrid		28023	Hiszpania	(91) 555 91 24	(91) 555 91 25
BONAP	Bon app'	Laurence Labihart	Właściciel	12, rue des Bouches	Marseille		13008	Francja	91.24.45.91.24	
BOTTM	Bottom-Dollar Meats	Elizabeth Lincoln	Główny księgowy	23 Tsawassen Blvd.	Tsawassen BC		T2F 8M4	Kanada	(604) 555-8343	(604) 555-8344
BSBEV	B's Beverages	Victoria Ashworth	Przedstawiciel handlowy	Fauntleroy Circus	London		EC2 5NT	Wielka Brytania	(71) 555-8789	
CACTU	Cactus Comidas para llevar	Patricio Simpson	Agent sprzedaży	Cerrito 333	Buenos Aires		1010	Argentyna	(1) 135-5558	(1) 135-5559
CENTC	Centro comercial 500	Francisco Chang	Dyrektor ds. marketingu	Sierras de Granada 9993	México		05022	Meksyk	(5) 555-3412	(5) 555-3413
CHOPS	Chop-suey Chinese	Yang Wang	Właściciel	Hauptstr. 29	Bern		3012	Szwajcaria	0452-0767	
COMMI	Comércio Mineiro Importação	Pedro Afonso	Pomocnik sprzedawcy	Av. dos Lusíadas, 56	São Paulo SP		05432-043	Brazylia	(11) 555-8789	
CONSH	Consolidated Holdings	Elizabeth Brown	Przedstawiciel handlowy	Berkeley Gardens 12	London		WX1 6LT	Wielka Brytania	(71) 555-8789	(71) 555-8790
DRACD	Drachenblut Delikatessen	Sven Ottlieb	Kierownik działu	Walsertweg 21	Aachen		52066	Niemcy	0241-0357	0241-0358
DUMON	Du monde entier	Janine Labrune	Właściciel	67, rue des Cinquante Portes	Nantes		44000	Francja	40.67.88.40.67	
EASTC	Eastern Connecticut Products	Ann Devon	Agent sprzedaży	35 King George	London		WX3 6FW	Wielka Brytania	(71) 555-8789	(71) 555-8790
ERNSH	Ernst Handel	Roland Mendel	Dyrektor ds. sprzedaży	Kirchgasse 6	Graz		8010	Austria	7675-3476	7675-3477
FAMIA	Familia Arquibald	Aria Cruz	Asystent marketingu	Rua Orós, 92	São Paulo SP		05442-030	Brazylia	(11) 555-8789	
FISSA	FISSA Fabrica Intercontinental	Diego Roel	Główny księgowy	C/ Moralzarzal, 86	Madrid		28034	Hiszpania	(91) 555 91 24	(91) 555 91 25
FOLIG	Folies gourmandes	Martine Rancé	Asystent agenta	184, chaussée de la Woluwe	Lille		59000	Francja	20.16.10.20.16	
FOLKO	Folk och fåfä	Maria Larsson	Właściciel	Aakergatan 24	Bräcke		S-844 67	Szwecja	0695-34	
FRANK	Frankenversand	Peter Franken	Dyrektor ds. marketingu	Berliner Platz 43	Monachium		80805	Niemcy	089-0877	089-0878
FRANR	France restauration	Carine Schmitt	Dyrektor ds. marketingu	54, rue Royale	Nantes		44000	Francja	40.32.21.40.32	
FRANS	Franchi S.p.A.	Paolo Accorti	Przedstawiciel handlowy	Via Monte Bianco 6	Turyń		10100	Włochy	011-4988	011-4989
FURIB	Furia Bacalhau e Farofas	Lino Rodriguez	Dyrektor ds. sprzedaży	Jardim das rosas 9	Lisbona		1675	Portugalia	(1) 354-2109	(1) 354-2108
GALED	Galería del gastrónomo	Eduardo Saavedra	Dyrektor ds. marketingu	Rambla de Catalunya 2	Barcelona		08022	Hiszpania	(93) 203 91 24	(93) 203 91 25
GODOS	Godos Cocina Típica	José Pedro Freyre	Dyrektor ds. sprzedaży	C/ Romero, 33	Sevilla		41101	Hiszpania	(95) 555 87 89	

Unikatowy identyfikator pięciznakowy wzorowany na nazwie klienta.

Przykład: tablica decyzyjna dla optyków

Number	Age	Spectacle	Astigmatic	Tear p.r.	Decision
1	y	m	y	n	H
2	y	n	y	n	H
3	p	m	y	n	H
4	q	m	y	n	H
5	y	m	n	n	S
6	y	n	n	n	S
7	p	m	n	n	S
8	p	n	n	n	S
9	q	n	n	n	S
10	y	m	n	r	N
11	y	m	y	r	N
12	y	n	n	r	N
13	y	n	y	r	N
14	p	m	n	r	N
15	p	m	y	r	N
16	p	n	n	r	N
17	p	n	y	r	N
18	p	n	y	n	N
19	q	m	n	r	N
20	q	m	n	n	N
21	q	m	y	r	N
22	q	n	n	r	N
23	q	n	y	r	N
24	q	n	y	n	N

Uwagi o realizacji struktury baz danych

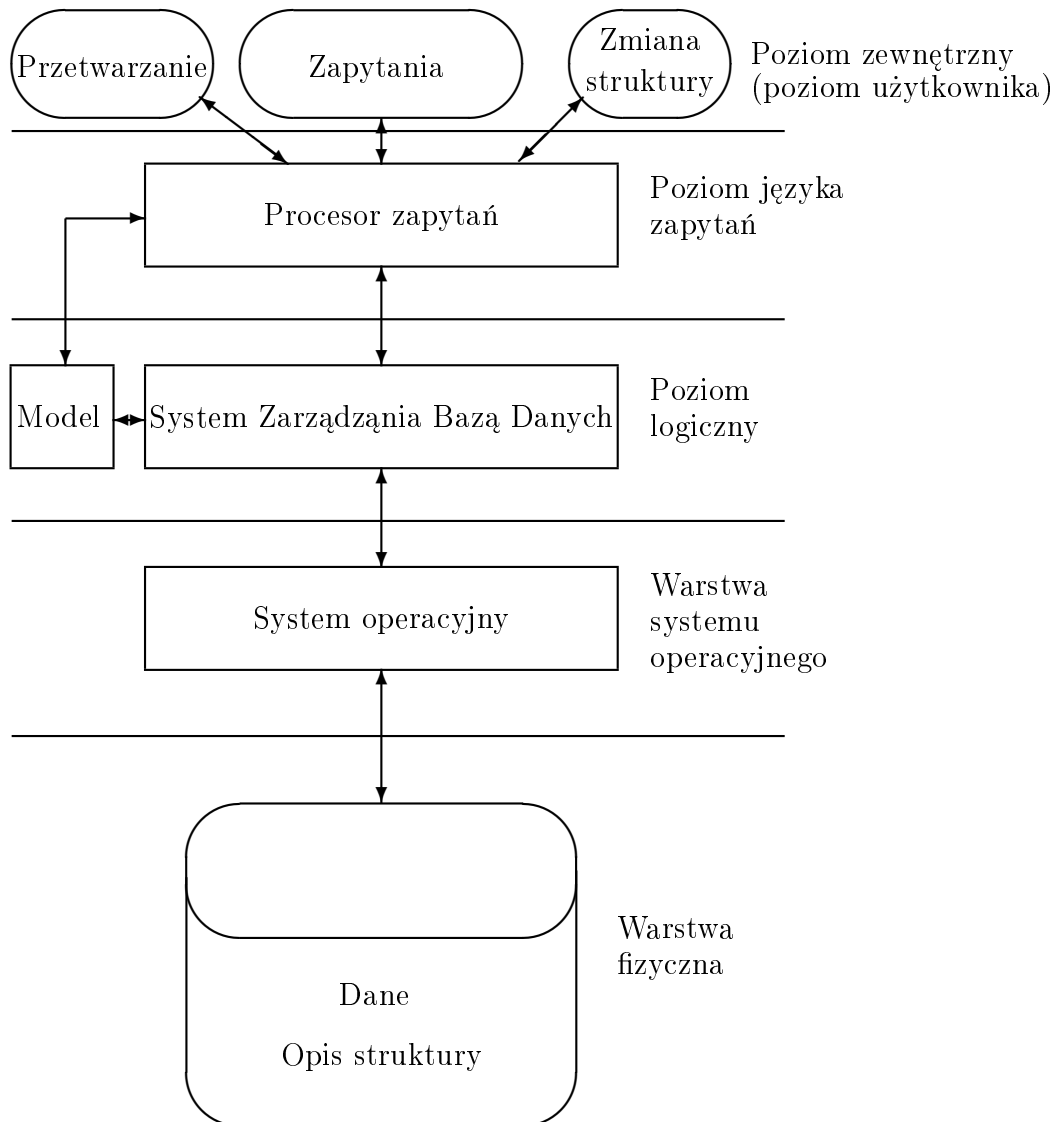
Architektura klient-serwer

Bazy danych często implementowane są w architekturze *klient-serwer*. Serwer bazy danych zainstalowany jest zazwyczaj na dużym komputerze o znacznej mocy obliczeniowej. Na serwerze zainstalowany jest SZBD oraz sama baza danych. Do jednego serwera może być podłączonych wiele komputerów (terminali) klienckich. Na komputerach tych zainstalowane jest zwykle jedynie oprogramowanie realizujące graficzny interfejs użytkownika oraz oprogramowanie realizujące połączenie z serwerem. Cechy charakterystyczne takiego systemu są następujące:

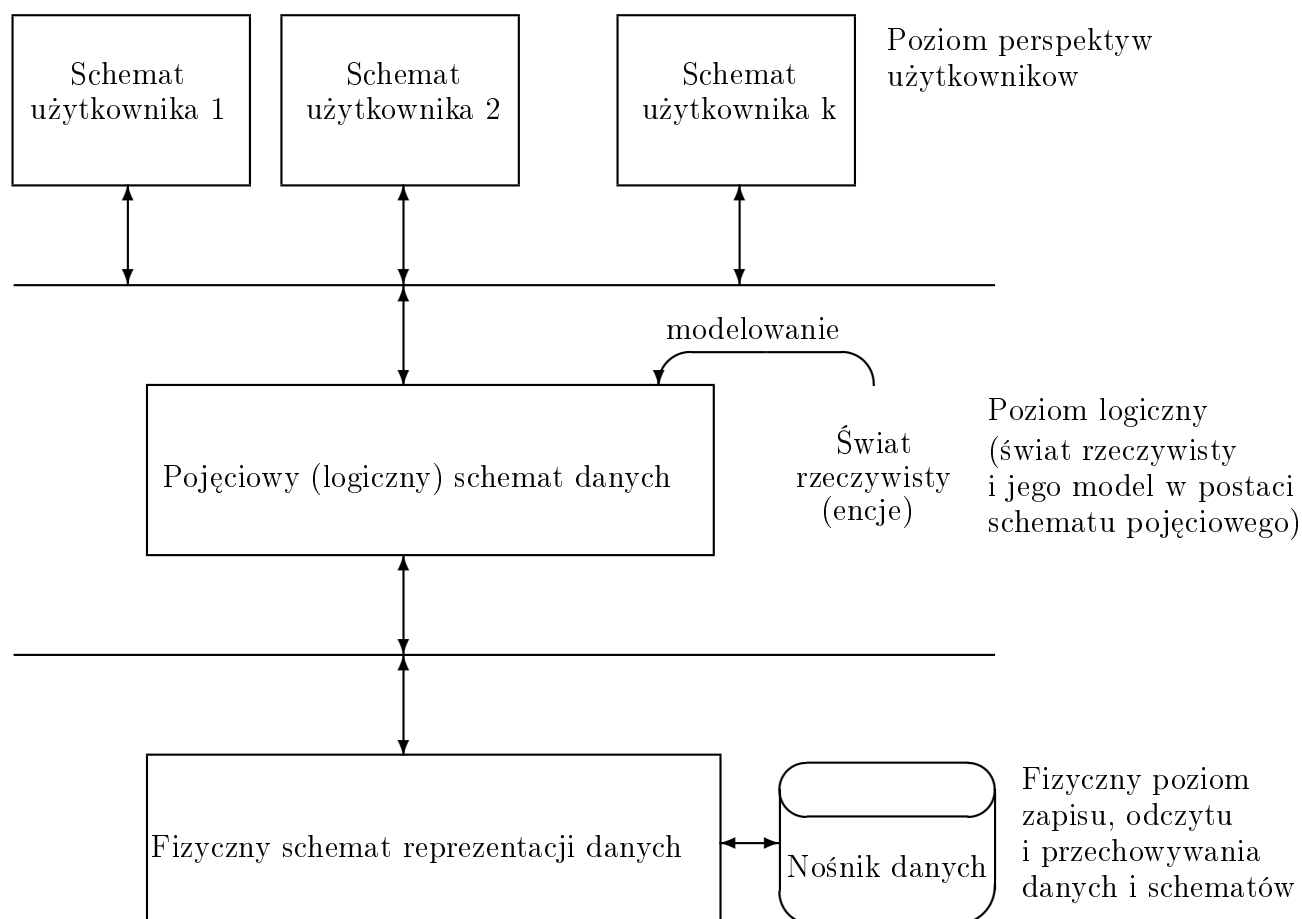
- **Przetwarzanie danych po stronie serwera.** Główne funkcje systemu związane z *przetwarzaniem danych* oraz zarządzaniem bazą danych realizowane są po stronie serwera.
- **Organizacja dostępu – serwer.** SZBD zainstalowany na serwerze jest odpowiedzialny za organizację i synchronizację dostępu do danych (wielodostęp, dostęp równoczesny) oraz za ochronę spójności danych.
- **Ochrona danych – serwer.** SZBD zainstalowany na serwerze jest odpowiedzialny za ochronę danych i kontrolę dostępu do nich.
- **Interfejs użytkownika – klient.** System zainstalowany po stronie klienta dostarcza interfejsu użytkownika (graficznego, semigraficznego, tekstowego) oraz jest odpowiedzialny za kontakt z użytkownikiem, przyjmowanie jego poleceń, wykonanie lub przekazanie tych zleceń do serwera, przyjęcie i interpretację wyników.

Polecenia do serwera formułowane są w specjalizowanym języku zapytań; najczęściej jest to SQL. Mechanizm komunikacji najczęściej oparty jest o tzw. *(ODBC)Open Database Connectivity*.

Struktura warstwowa systemu bazy danych

Poziomy reprezentacji danych

Przykładowe typy danych: ACCESS

- **Tekst** – dane typu tekstowego, typ wybierany standardowo; wszelkie napisy, również te zawierające cyfry. Maksymalny rozmiar pola wynosi 255 znaków,
- **Memo|Nota** – dane typu notatnikowego; dowolny tekst o długości do 64 kB, nie może być indeksowany, nie podlega przetwarzaniu (edycja w oknie edytora: **Shift** + **F2**),
- **Liczba** – dane typu numerycznego (liczbowego); stosowany do wszelkich danych podlegających operacjom arytmetycznym (obliczenia), standardowy rozmiar pola od 1 do 8 bajtów,
- **Data/Godzina** – dane typu daty lub czasu, rozmiar pola 8 bajtów,
- **Waluta** – specjalny typ danych dla reprezentacji i przetwarzania danych wyrażających kwoty (przy obliczeniach stosowana jest arytmetyka stało-przecinkowa zapobiegająca powstawaniu błędów zaokrągleń; rozmiar pola 8 bajtów,
- **Autonumer** – typ licznikowy; dane tego typu są generowane automatycznie (przyrostowo (+1) lub losowo) jako liczby całkowite długie,
- **Tak/Nie** – dane typu logicznego; pola te służą do przechowywania wartości *prawdy* lub *fałszu* (w ACCESS-ie odpowiednio -1 i 0),
- **Obiekt OLE** – typ specjalny, umożliwia przypisanie do pola obiektu osadzanego lub dołączanego (tekstu, obrazu, dźwięku); maksymalny rozmiar pola do 1 gigabajta,
- **Hiperłącze** – typ specjalny pozwala zapisać adresy plików i dokumentów w formacie UNC lub URL (np. strony WWW),
- **Kreator odnośników** – typ specjalny, służy do tworzenia pola listy lub pola kombi.

Formaty liczb i dat: ACCESS

- **Bajt** – liczba całkowita, rozmiar 1 bajt; obejmuje liczby naturalne od 0 do 255,
- **Liczba całkowita** – liczba całkowita (krótka), rozmiar 2 bajty; obejmuje liczby całkowite od -32 768 do + 32 767,
- **Liczba całkowita długa** – liczba całkowita długa, rozmiar 4 bajty; obejmuje liczby całkowite od - 2 147 483 648 do + 2 147 483 647,
- **Pojedyncza precyzja** – liczby rzeczywiste pojedynczej precyzji (krótkie), rozmiar 4 bajty; obejmuje liczby rzeczywiste od -3,402823E38 do +3,402823E38 (sześć cyfr znaczących po przecinku, łącznie siedem cyfr),
- **Podwójna precyzja** – liczby rzeczywiste podwójnej precyzji (długie), rozmiar 8 bajtów; obejmuje liczby rzeczywiste od -1,7976931349E308 do +1,7976931349E308 (dziesięć cyfr znaczących po przecinku),
- **ID replikacji** – globalny jednoznaczny identyfikator, rozmiar 16 bajtów (unikalny kod przypisywany replikom rekordów lub tabel w bazie danych, tzw. GUID *Globalny Unikatowy Identyfikator Danych*); ten format liczbowy działa tylko z typem *autonumer*.

Data ogólna (21-10-97 17:23:35),

Pełna data (Środa 19 października 1997),

Data średnia (19 X 97),

Data krótka (19-10-97),

Godzina pełna (17:29:33),

Godzina średnia (05:34 PM),

Godzina krótka (17:34).

Dzięki istnieniu wielu symboli pomocniczych można zdefiniować niemal dowolny wymagany format wyświetlania daty (vide: Help).

Pojęcie klucza

Pojęcie klucza i definicje pochodne

- **Zbiór identyfikujący:** dowolny atrybut lub zestaw atrybutów pozwalających na jednoznaczną identyfikację obiektu w bazie danych.
- **Klucz:** każdy minimalny zbiór identyfikujący, tzn. taki, że żaden jego właściwy podzbiór nie jest wystarczający do jednoznacznej identyfikacji obiektu; klucz stanowi więc możliwie najprostszy zestaw atrybutów wystarczający do rozróżnienia wszystkich obiektów,
- **Klucz prosty:** klucz złożony z pojedynczego atrybutu,
- **Klucz złożony:** klucz składający się z więcej niż jednego atrybutu,
- **Klucz podstawowy:** wybrany klucz preferowany przez użytkownika; nazywa się go też lub *kluczem głównym*,
- **Nadklucz:** każdy zbiór atrybutów zawierający w sobie pewien klucz,
- **Podklucz:** dowolny właściwy podzbiór klucza.
- **Klucz obcy:** atrybut lub ich zestaw występujący w danej tabeli a będący kluczem określony w innej tabeli, stosowany w celu identyfikacji elementów dla ewentualnego złączenia; klucz obcy nie musi być kluczem w tabeli dołączanej,
- **Atrybut kluczowy:** atrybut wchodzący w skład przynajmniej jednego klucza.

Klucz jest określany dla schematu relacji; co jest kluczem a co nie nie zależy od aktualnej zawartości tabeli. Pojęcie klucza jest związane z istnieniem *zależności funkcyjnych* w tabelach. Dana tabela może mieć wiele kluczy. Wyznaczenie wszystkich kluczy stanowi istotne zadanie przy normalizacji.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Studia podyplomowe "Inżynieria oprogramowania" współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt "Studia podyplomowe z zakresu wytwarzania oprogramowania oraz zarządzania projektami w firmach informatycznych" realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki